

KİTAP İNCELEMESİ: OSMANLI SEFERLERİNDE ORDU, ÇEVRE, HALK (1300-1774)

Özkan YÜNKÜL¹

Geliş: 03.11.2022 / Kabul: 11.05.2023

Osmanlı Seferlerinde Ordu, Çevre, Halk (1300-1774), Veysel GÖGER, Kitabevi Yayınları, I. Basım, İstanbul, 2020.(ISBN 978-605-7819-46-8, 200 sayfa)

Osmanlı Devleti'nin savaşlarının ve seferlerinin öncesi ve hazırlıkları ile sefer organizasyonu konuları herkesin gözünden kaçmıştır yahut araştırmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Kanuni Sultan Süleyman'ın Viyana Seferinde yapılan hazırlıkları ya da ordunun Viyana kapılarına kadar nasıl gittiği bilinmemektedir. IV. Murat'ın Bağdat ve Revan Seferlerinin organizasyonu ve bu seferlere katılan askerin nasıl geçimini temin ettiğini ya da IV. Murat'ın bu seferler sırasında yaptığı imar çalışmaları pek bilinmemektedir. Veysel Göger², kitabında bu alanda görülen büyük bir boşluğu doldurmuştur ve Osmanlı sefer organizasyonlarını bütün yönleriyle ele almaya çalışmıştır. Kitabın önsözünde yazar, Osmanlı seferlerinin kahir ekseriyetle askeri yönden değerlendirildiğini seferleri salt askeri bakış açısı dışına taşıma gayretine girdiğini ifade etmiştir. (s.9) Sefer esnasında ordunun halk ve çevreyle olan etkileşimi, seferin doğurduğu fırsatlar, ordunun çevreye verdiği zararlar, sefer esnasındaki imar çalışmaları ve devletin resmi işleriyle ilgili yapılan çalışmalar gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Eser, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde (s.13-32) Konu ve Dönem başlığı altında (s.14) kitabın konusu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yazar, bu bölümde Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Küçük Kaynarca Antlaşmasına kadar olan dönemi (1300-1774) kapsadığı ifade etmiştir. Amaç başlığı altındaysa (s.15) yazar sefer esnasında ordunun geçtiği yerlerdeki halk ve çevreyle olan münasebetin boyutlarını açıklanmaya çalışılmıştır. Ordunun tabiat olayları ve iklim nedenlerine bağlı ortaya çıkan sorunlara dair alınan önlemlerin kitabın amaçları içerisinde yer almıştır. Kitabın ana amacı ordunun sefer sırasında çevreye verdiği zararlar ve alınan önlemlerdir. Kitapta işlenen konular Osmanlı arşivindeki belgeler ve defterler, Osmanlı Kronikleri/ Vakayinameleri, yabancı seyyah, elçi, esir ve tarihçilerin yazı ile raporları ve akademik çalışmalara dayanılarak ele alınmıştır. Sefer organizasyonlarının temel belirleyici faktörlerinin neler olduğu, sefere çıkış ve seferden dönüş zamanları ele alınmış. Ordunun nasıl teşekkül ettiği ve askerlerin-birliklerin- orduya katılma yeri ve zamanı gibi ordunun nasıl kalabalıklaştığı belirtilmiştir.

Kitabın birinci bölümünde (s.33-79) sefer sırasında halkın şikâyetleri, kurulan divanlar ve adaletin nasıl tesis edildiği üzerinde durulmuştur. Sefer güzergâhındaki halkın kadiya, ordu

¹ Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi; Müdür Yardımcısı, Şehit Fevzi Gürsu Ortaokulu, Elazığ, e-posta: ozkanyunkul@gmail.com, 23 Eylül 2022.

² Veysel GÖGER, Malatya'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladıktan sonra 2001 yılında girdiği Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü'nden 2006'da mezun olmuştur. Yüksek lisansını, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde 2009 yılında bitirdi. Aynı enstitüde 2009'da başladığı doktorasını 2014 senesinde tamamlamıştır. Bingöl Üniversitesi'nde 2014 yılına kadar Araştırma Görevlisi, 2020 yılına kadar Dr. Öğr. Üyesi, 2020'den sonra ise Doçent olarak çalışmaktadır.

divanına yahut padişaha nasıl ulaşabildikleri, yapılan şikâyetlerin kaydedildiği defterler, şikâyetlerle ilgili yapılan işlemler, haksız şikâyetlere verilen cezalar, yapılan şikâyet konuları ayrıntılı ele alınmıştır. Sefer sırasında devlet erkânının bulunulan güzergâh ile ilgili teftiş ve incelemeleri, güzergâhtaki yöneticilerin nasıl denetlendiği ve sorunların nasıl çözülmeye çalışıldığı konuları da işlenmiştir. Ordunun güzergâh üzerindeki iâşesinin nasıl temin edildiği ve ordu ile halk arasındaki ticari ilişkiler, ticari sorunlar üzerinde de durulmuş, kışlaklardaki ticaretin ekonomik boyutları ile iâşe ve ibatelerinin nasıl temin edildiği anlatılmıştır. Yine bu bölümde sefer sırasında ordunun geçtiği güzergâhlardaki yapılan sanat eserleri ile imar faaliyetlerine de değinilmiş, seferlerin yöre halkı için nasıl fırsatlar doğurduğunu yazar çok güzel anlatmıştır. Seferlerde güzergâhında yapılan ziyaretler, merasimler ve bayram kutlamaları ile diğer kutlamaların nasıl yapıldığı da anlatılmıştır. Özellikle sefer güzergâhında medfun bulunan halk tarafından büyük hürmet gören zatların ziyaret edilmesi ve “Şerefü'l mekân bi'l mekân” ifadesinin Osmanlı seferlerinde nasıl ortaya konduğunu, devlet ricalinin veliyullaha karşı nasıl tazim ve hürmette buldukları yazar tarafından çok güzel işlenmiştir. Seferlerdeki yol, tabiat şartları ve iklim konuları da yine bu bölümde ele alınmıştır. Yapılan seferlerde bulunulan doğal ortamın komutanların ve ordunun fiziki ve ruhsal sağlığına nasıl katkı yaptığını ve komutanlar ile askerlerin bu fırsatları nasıl değerlendiği yine işlenen konulardandır.

Kitabın ikinci bölümünde (s.80-104) sefer sırasında ordunun çevreye verdiği zararlar, halka yapılan baskılar ve yetkililerin çevreye halkı korumaya yönelik aldıkları tedbirler üzerinde durulmuştur. Verilen emirler yahut yasaknameler, sefer güzergâhına yapılan görevli tayinleri, menzilin veya kışlağın değişimi, askerlere verilen inam, güzergâhtaki yerleşim yerlerinin korunması, reayanın yurtlarına döndürülmesi, tarımsal üretimin devamlılığının sağlanması, verilen cezalar ve alınan diğer tedbirler bu bölümde işlenen konulardır.

Kitabın üçüncü bölümünde (s.105-132) ordunun sefer sırasında çevreye verdiği zararlar, cana ve mala yönelik yapılan eylemler ile halkın bulunduğu bölgeyi terk etmesi konularına değinilmiştir.

Dördüncü bölümde (s.133-152) yabancı kaynaklardaki kayıtlara göre Osmanlı seferleri anlatılmış. Giovanni Maria Angiolello, Bartholomaeus Georgievic, Jean Chesneau, Ootgeer Giselij van Busbeke, Friedrich Seidel, Wenceslas Wratislav von Mirowitz, Henry Blount, Paul Rycaut, Luigi Ferdinando Marsigli gibi gözlemcilerin anılarıyla raporları ele alınmıştır.

Kitabın sonunda yer alan Ekler bölümüne (s.177-186) altı adet belge eklenmiştir.